

Ryszard Szczygieł

Początki organizacji cechowej w Opolu Lubelskim

Rocznik Lubelski 14, 65-81

1971

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RYSZARD SZCZYGIEL

POCZĄTKI ORGANIZACJI CECHOWEJ W OPOLU LUBELSKIM

Lokowane w r. 1450 na prawie niemieckim Opole¹ od początku swych miejskich dziejów wchodziło w skład dóbr Słupeckich². Z losami tej rodziny związane było miasteczko aż do r. 1663, tj. do śmierci ostatniego ze Słupeckich — Jerzego³.

W trosce o należyty rozwój miasta Łukasz ze Słupczy postarał się, aby Kazimierz Jagiellończyk w dokumencie lokacyjnym zapewnił obowiązek korzystania z drogi przebiegającej przez Opole. Zwrot „[...] omnes et singuli mercatores per et de Solecz versus Lublin trans dictum oppidum transire debent [...]”⁴ oznaczał, że kupcy jadący w kierunku Lublina zza Wisły, od strony miasteczka Solca, musieli przejeżdżać przez Opole. Nie wiemy czy droga ta funkcjonowała już przed lokacją. Za jej wcześniej-

¹ Należy wątpić w słuszność wywodów T. Święckiego (*Opis starożytnej Polski*. Warszawa 1816, t. 1, s. 138) jakoby Opole było lokowane przez Władysława Opolczyka. Wiadomość tę powtórzyli M. Baliński i T. Lipiński (*Starożytna Polska...*, Warszawa 1845, t. 2, s. 1142). Prawo niemieckie otrzymała wieś w roku 1368 z rąk Sięgniewa ze Słupczy (*Zbiór dokumentów małopolskich*. t. 4, wyd. I. Sułkowska-Kuraś i S. Kuraś, Warszawa 1969, s. 143—144). Jako miasto występuje zaś w roku 1419. Por. Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie [dalej: WAPL], *Terrestria Lublinensia*, 10, k. 286. Jest tam mowa o „*civitas Opole*” (za informację tą dziękuję doc. dr F. Kirykowi).

² W Metryce Koronnej ks. 10, k. 54v zachował się wpis dokumentu lokacyjnego Opola na prawie niemieckim, gdzie jako właściciel figuruje *Lucas de Gorka*. Został on wydany w *Matriculorum Regni Poloniae saeculi XV conscripti*. t. I z lat 1447—1454, Warszawa 1914, s. 81. Z kolei w kopiarzyszu dokumentów rodziny Słupeckich, przechowywanym w WAPL, Księgi miejskie opolskie [dalej: KmO], nr 6, s. 5—8, znajduje się identyczna kopia tego dokumentu. Jedyna różnica dotyczy miejscowości rodowej właściciela. Tutaj występuje *Lucas de Słupca*. Wydaje się, iż ten zapis jest poprawny, zaś zapis „Gorka” można bez trudu wyjaśnić racjami paleograficznymi, jako błąd kopisty. Co prawda w połowie XV w. żył Łukasz Górka, ale jest mało prawdopodobne, aby na przeciąg krótkiego czasu stał się właścicielem Opola. Przeciwnie jeszcze w roku 1445 właścicielem Opola był Łukasz ze Słupczy (Por. Archiwum Metropolitalne w Krakowie, *Acta episcopalia*, 5, k. 231v—232). O nim mówi również dokument z roku 1456, rozstrzygający spór o wieś Januszkowice, gdzie czytamy „*Lucassio de Słupcza et de Opole*” (WAPL, KmO, 6, s. 39—42). Jest wprost nieprawdopodobne, aby Słupeccy pozbyli się tego miasta, a następnie odzyskali je z powrotem.

³ Biblioteka PAN w Krakowie. Rkps 2388 — Zbiór materiałów do genealogii różnych rodzin polskich (ze zbiorów J. A. Wadowskiego), k. 25; S. Kot *Rola Słupeckich w ruchu reformacyjnym*. „Reformacja w Polsce” 1926, t. IV, s. 196.

⁴ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna [dalej: AGAD, MK], 10, k. 54v; WAPL, KmO, 6, s. 6.

szym istnieniem przemawia fakt, iż przyjęła się wśród kupców. Ruch na niej wzrósł najprawdopodobniej w wieku XVI, skoro Zbigniew Słupecki w r. 1535 postarał się o przywilej królewski, przyznający mu opłatę mostowego w Opolu, wynoszącą 6 denarów od wozu⁵. Droga ta funkcjonowała jeszcze w pierwszej połowie XVII w., a jeździli nią do Lublina nawet kupcy z Górnego Śląska⁶.

Opole lokowano na terenie, który przeżywał rozwój gospodarki towarowo-pieniężnej w wieku XV⁷. W drugiej zaś połowie XVI w. znajdowało się w centrum trójkąta, jaki wyznaczały drogi idące od Lublina w kierunku Wisły; pierwsza do Kazimierza, a dalej do Radomia, druga do Zawichostu i Sandomierza. Opole posiadało połączenia z tymi szlakami, ale nie miały one praktycznie większego znaczenia dla rozwoju miasteczka (por. mapa). Jak wykazał A. Wyrobisz, teren z prawej strony Wisły na wysokości Solca nasycony był osadami targowymi⁸. Odległość między tymi miasteczkami wynosiła średnio 20 km, przez co oddziaływały one silnie na siebie, tworząc swoisty rynek lokalny⁹.

Nic nie możemy powiedzieć o stanie drugiej podstawowej dziedziny gospodarki miejskiej w Opolu po lokacji, tj. o rzemiośle. Zachowane księgi miejskie rozpoczynają się dopiero w roku 1510¹⁰ i one to zawierają pierwsze informacje o rzemieślnikach w miasteczku, odnotowując znaczną liczbę przedstawicieli wytwórczości. Znaczny wzrost zapisów obserwujemy od połowy XVI w.

Wzrost ten należy wiązać z ogólnym rozwojem miasteczka w tym czasie. Niemała w tym zasługa ówczesnego właściciela Opola, wybitnego przedstawiciela polskiej reformacji — Stanisława Słupeckiego¹¹. Po objęciu władzy w całym mieście, wydzierżawiając w r. 1558¹² od brata Jana przypadającą na niego część Opola, starał się Stanisław, aby centrum swoich włości szybko rozwinąć. Działalność ta uwidoczniła się głównie w znacznym rozwoju przestrzennym miasteczka. Dla stwierdzenia tego zjawiska wystarczy przytoczyć fakt, iż o ile Opole w latach 1530—1543 płaciło średnio 24 grosze jednej raty szosu, co stanowiło najniższą sumę w całym województwie lubelskim¹³, to w roku 1582 płaciło tego podatku 3 floreny 10 gr¹⁴.

Rozwój przestrzenny Opola doprowadził do powstania tzw. nowego miasta. Dotychczas w literaturze przyjmowało się, że jest to zjawisko

⁵ AGAD, MK, 50, k. 514—515v; WAPL, KmO, 6, s. 22—24.

⁶ 23 lutego 1630 r. przybył do rady miejskiej opolskiej Maciej Kobiałka, furman z Będzina, z protestem na „dziedzica promu soleckiego”. Prom uległ awarii w czasie przeprawy przez Wisłę. Kobiałka stracił część towaru, który wiozł do Lublina. WAPL, KmO, 1: Księga radziecko-wójtowska z lat 1603—1743. s. 174.

⁷ A. Wyrobisz *Handel Solca nad Wisłą do końca XVIII w.* „Przegląd Historyczny” 1966, R. 57, s. 20—21.

⁸ Tamże, s. 28.

⁹ Por. uwagi Wyrobisza *Handel Solca...*, s. 31—34.

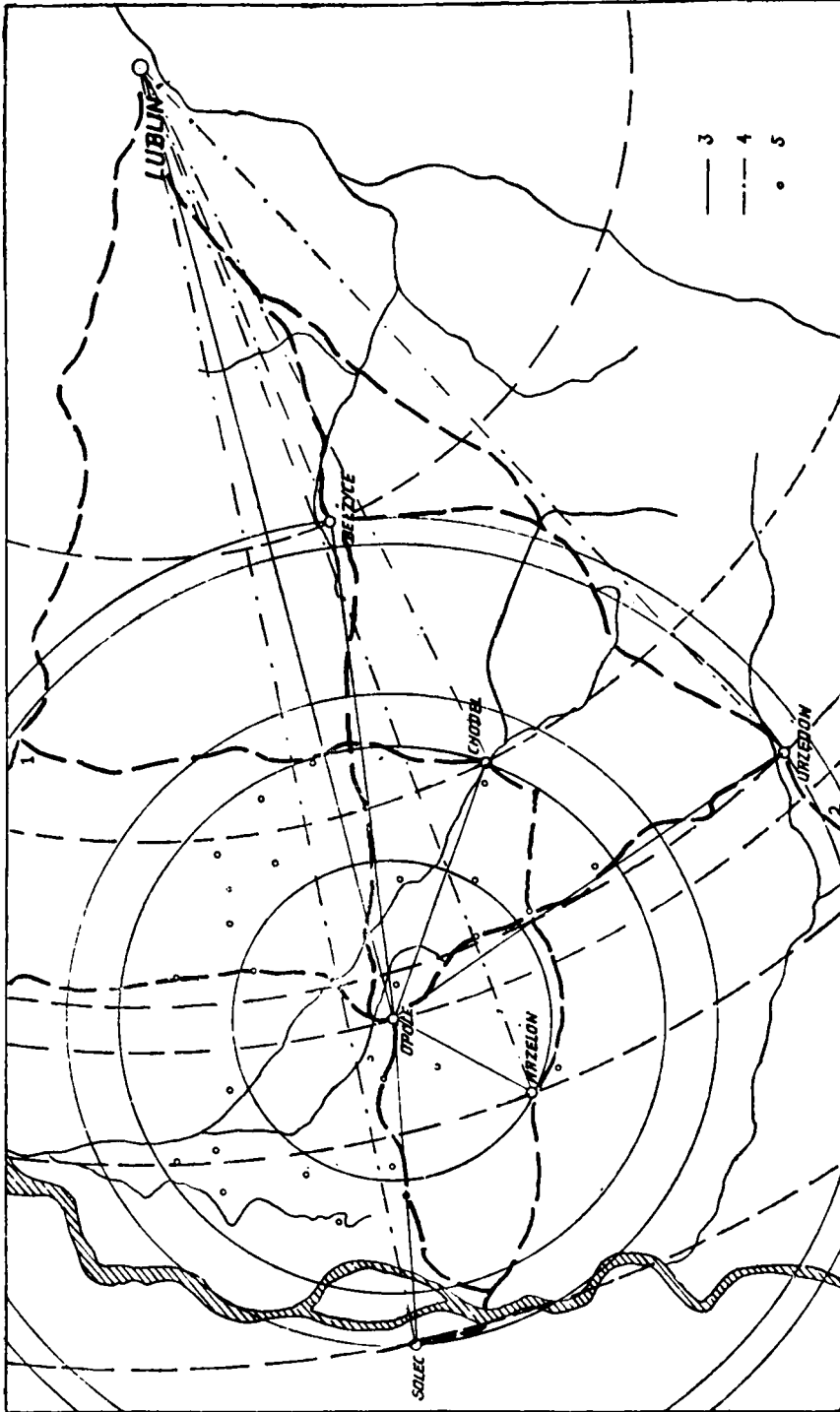
¹⁰ WAPL, KmO, 7: *Acta advocatialis* z lat 1510—1593.

¹¹ S. Słupecki występuje po raz pierwszy w księgach miejskich w r. 1550. WAPL, KmO, 7, s. 324.

¹² Akt wpisany do ksiąg ziemskich krakowskich. Cytowane za: *K o t op. cit.*, s. 182, przyp. 2.

¹³ AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego, dział I — Księgi poborowe, 33, k. 204v, 238/9, 331.

¹⁴ Tamże, k. 60v.

Kształtowanie się rynku lokalnego Opola w drugiej połowie XVI wieku. 1 — droga z Lublina do Kazimierza; 2 — droga z Lublina do Zawichoštu i Sandomierza; 3 — promień oddziaływania Opola; 4 — promień oddziaływania Lublina; 5 — osady wiejskie w okolicy Opola

typowe dla Wielkopolski¹⁵, nieliczne wypadki tego typu rozbudowy miast stwierdził na terenie zachodnich ziem woj. ruskiego M. Horn¹⁶. Teraz zasięg zjawiska należy rozszerzyć także na woj. lubelskie.

Pierwsze wzmianki o nowym mieście w Opolu pochodzą z lat 50-tych XVI w.¹⁷. Dopiero jednakże od roku 1565 pojawiają się liczniej zapisy, w których Stanisław Słupecki daruje działki i role nowomiejskie prowadzonym do miasteczka rzemieślnikom. Oni to w przeważającej mierze zasiedlili tę część miasteczka. Podlegali jednak jurysdykcji władz miejskich, jakie istniały w Opolu.

Ten moment w sposób zasadniczy różni nowe miasto opolskie od podobnych przedsięwzięć organizacyjnych w Wielkopolsce, gdzie nowe miasta posiadały od początku własny samorząd, niezależny od władz miasta macierzystego¹⁸.

Stan zachowanych źródeł pozwala obserwować wzrost liczby rzemieślników w Opolu jedynie poprzez zwiększenie się liczby zapisów w księgach miejskich. Zapisy te dotyczą w pierwszym rzędzie czynności związanych z kupnem — sprzedażą nieruchomości, ale także spraw o zniesławienie, gdzie rzemieślnicy występowali jako strony oraz jako świadkowie. Często pożyczali oni także pieniądze pod zastaw pól i ogrodów oraz (wyjątkowo) domów. Pożyczki te zaciągali rzemieślnicy zarówno od swoich współobywateli, jak i od obcych: mieszczan z Bełżyc i Kazimierza¹⁹. W roli lichwiarza występował także właściciel miasteczka. Znaczna część zapisów dotyczy nadania pól, ogrodów i działek miejskich przez właściciela dla przedstawicieli rzemiosła. Ten fakt w głównej mierze skłonił mnie do zestawienia tych zapisów. Niewątpliwie ilustrują one wzrost majątkowy rzemieślników opolskich. Dla badań wybrano dwa dziesięciolecia: 1559—1568 oraz 1569—1578.

Tabela 1 wskazuje, iż po znacznym wzroście zapisów w latach 1560—1561 następuje załamanie w dwu następnych latach. Od roku 1564 liczba zapisów rośnie, by osiągnąć punkt szczytowy (17,8%) w roku 1568. Średnia dla tego dziesięciolecia wynosi 7,3. Została ona przekroczona już w roku 1565, zaś w ciągu następnych trzech lat została prawie podwojona. Jak wynika z zestawienia, najbardziej dynamicznie rozwijało się kowalstwo, krawiectwo i tkactwo, a od roku 1566 także szewstwo. Rzemiosła te nastawione były głównie na zaspokojenie potrzeb rynku lokalnego, a nawet wewnętrznego w samym mieście.

Tabela 2 prezentuje nam pełny rozkwit rzemiosła opolskiego w latach 1569—1578. Wzrasta zarówno liczba zapisów, jak i liczba uprawianych specjalności. Średnia arytmu wynosi 13. Została ona osiągnięta już w pierwszym roku dziesięciolecia, aby przez następne trzy lata wykazywać tendencję do wzrostu. Spadek liczby zapisów w latach 1573—1577

¹⁵ W. Kalinowski *Miasta polskie w XVI i I poł. XVII w.* „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 1963, t. 8, z. 3/4, s. 184, 214 i n.; Z. Kulejewska-Topolska *Nowe lokacje miejskie w Wielkopolsce od XVI do końca XVIII w.* Poznań 1964, s. 8. Autorka stwierdza, iż „nowe miasta” powstawały przeważnie przy miastach prywatnych.

¹⁶ M. Horn *Ruch budowlany w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w latach 1550—1650.* Opole 1968, s. 153. Autor nie wymienia jednak miast, przy których zjawisko to miało miejsce.

¹⁷ WAPL, KmO, 8: Księga z lat 1544—1602. s. 30, 45, 46 i n.

¹⁸ Kulejewska-Topolska *op. cit.*, s. 8.

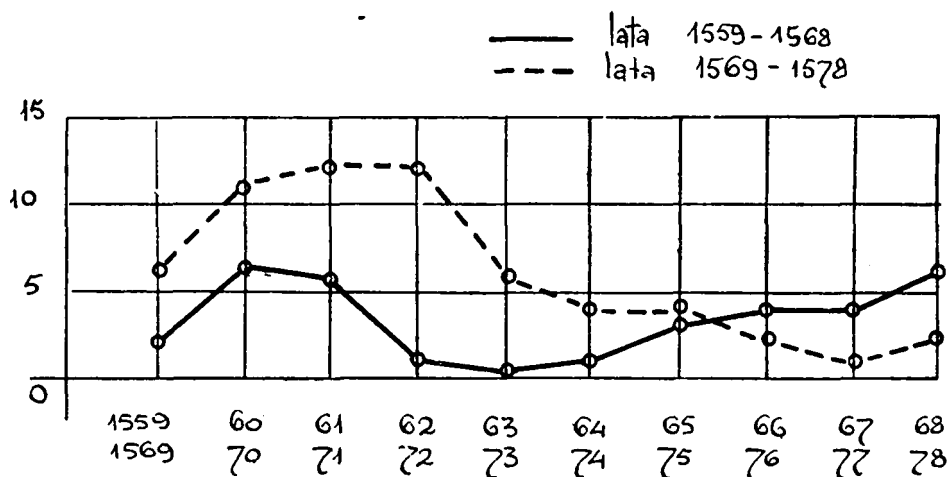
¹⁹ Por. WAPL, KmO, 8, s. 150, 157.

Tabela 1

Lata	balwierze	cieśle	garncarze	kołodzieje	kowale	krawcy	kuśnierze	łaziebnicy	malarze	miecznicy	młynarze	piekarze	rzeźnicy	szewcy	ślusarze	tkacze	Razem	%
1559			1	1		1							1			2	6	8,1
1560	1				1	3	1		1		1	3				2	13	17,8
1561		2		1	2	4	1									2	12	16,5
1562								1				1				1	3	4,0
1563													1				1	1,3
1564												1		1			2	2,8
1565				1	2	2						1				1	7	9,5
1566					1	1	1				1	1		2	1		8	10,9
1567		1	1		1		1		2	1				1			8	10,9
1568	1				8					1				2	1		13	17,8
Razem	2	3	2	3	15	11	4	1	3	2	2	7	2	6	2	8	73	100,0

naależy wiązać chyba z nasyceniem miasta przez rzemieślników i uzyskaniem przez nich wystarczającej stabilizacji majątkowej. Stąd też nie można tego zjawiska interpretować jako chwilowe zahamowanie rozwoju rzemiosła. Jednak i w tym dziesięcioleciu najwięcej zapisów przypada na zawody najliczniej reprezentowane w okresie poprzednim: kowalstwo, krawiectwo i tkactwo.

Jeżeli dane uzyskane z zestawienia zapisów ujętych w tabelki 1 i 2 przedstawimy na wykresie, zyskają one na wyrazistości.

Wykres 1

Tabela 2

lata	bednarze	balwierze	cieśle	garncarze	kolodzieje	koljarze	kowale	krawcy	kusnierze	laziernicy	malarze	miecznicy	młynarze	piekarze	piwowarowie	pióciennicy	rzeźnicy	rymarze	ślodownicy	stolarze	szewcy	szklarze	ślusarze	tkacze	-tokarze	złotnicy	Razem	%
1569		1	1				2	1	1					2						3	1			1			13	10,0
1570		1			1		6	3			1						1		1	2	2			4	1		23	17,6
1571	1		1	1		1	6	1	3	1	1		1	1				2				1	2	1	1		25	19,2
1572			1			1	5					1	1	2			2	1		3			7	1			25	19,2
1573		1					3	2	1		1			1					1	1		1		1			12	9,2
1574	1	1			1		1	2					1				1				1						9	6,9
1575		2		1			2	1		1			1		1												9	6,9
1576							1		2		1								1								5	3,8
1577								2			1																3	2,3
1578			1		1		2	1																1			6	4,6
Razem	2	6	4	2	3	2	23	18	6	3	4	2	4	6	1	1	3	3	1	7	7	1	1	16	2	2	130	100,0

Powszechnie przyjmuje się, iż w wieku XVI postęp techniczny w rzemiośle uwidaczniał się poprzez wydzielenie się nowych specjalności zawodowych. Specjalizacja ta, której owocem były coraz doskonalsze wyroby, uwidacznia się także na terenie Opola. Główne tendencje rozwojowe sygnalizuje już tabelka 2. Dla pełnego jednak obrazu zestawilem wszystkie specjalności występujące w szesnastowiecznych księgach miejskich. Za cezurę przyjąłem rok 1569 (umotywowanie takiego podziału poniżej).

Tabelka 3

Grupa wytwórczości rzemieślniczej	Zawody występujące w latach 1510—1568	Zawody występujące w latach 1569—1600
Spożywcza	młynarze, piekarze, piwowarowie, rzeźnicy	młynarze, piekarze, piwowarowie, rzeźnicy, gorzelnicy, słodownicy
Włókienniczo-odzieżowa	tkacze, krawcy	tkacze, krawcy, sukiennicy
Skórzana	kuśnierze, szewcy	garbarze, kuśnierze, szewcy, rymarze
Drzewna	bednarze, kołodzieje	bednarze, kołodzieje, stelmachowie, tokarze, stolarze
Metalowa	kowale, ślusarze, miecznicy	kowale, ślusarze, kotlarze, miecznicy, złotnicy
Budowlana i ceramiczna	cieśle, malarze, garncarze	cieśle, murarze, malarze, garncarze, szklarze
Usługowa	balwierze, łąziebnicy	balwierze (cyrulicy), łąziebnicy

Przytoczone powyżej dane obrazują stopień postępu specjalizacji rzemiosła opolskiego, co wydaje się równoznaczne ze wzrostem ilościowym tej grupy ludności (wniosek ten popierają wyniki tabel 1 i 2 oraz 4 i 5). Rozwój rzemiosła wiązał się bez wątpienia z rozszerzeniem się rynku lokalnego, którego centrum stanowiło Opole. Wzrost liczby specjalności w okresie drugim jest dość imponujący. O ile w latach 1510—1568 księgi miejskie odnotowują przedstawicieli 18 specjalności, to w okresie 1569—1600 już 30. Oczywiście dane te należy traktować jedynie jako orientacyjne. Nie można zaręczyć, że występowały owe specjalności w miasteczku równocześnie, a tabelki 1 i 2 zdają się nawet wskazywać, że tak nie było.

W świetle danych zawartych w tabelce 3 rysują się także drogi, jakimi następowało zwiększenie się specjalizacji rzemieślniczych. W grupie rzemiosł spożywczych mamy niewątpliwie do czynienia ze specjalizacją, gdyż nowy zawód: gorzelnicy, wyodrębnił się spośród piwowarów. Można już mieć wątpliwości co do słodowników. To samo zjawisko obserwujemy w grupach: włókienniczo-odzieżowej, skórzaney i drzewnej. W dwu na-

stępnym: metalowej oraz budowlanej i ceramicznej zwiększenie liczby specjalności nastąpiło przez import do miasteczka kotlarzy i złotników oraz murarzy²⁰ i szklarzy. Brak tych ostatnich w okresie pierwszym wcale nie oznacza, iż mieszczenie opolscy nie używali szyb i innych wyrobów szklanych. Jak stwierdził A. Wyrobisz, w miastach polskich, zwłaszcza mniejszych, szklarstwo było często zajęciem ubocznym przy innych rzemiosłach, poza tym Opole mogli być obsługiwani przez szklarzy z okolicznych miast²¹. Jedynie grupa rzemiosł usługowych nie zanotowała nowego zawodu w okresie drugim. Tutaj jednak trudno byłoby mówić o specjalizacji.

Należy stwierdzić, iż specjalizacja rzemiosła opolskiego w latach 1569—1600 była stosunkowo znaczna. Warto tutaj wspomnieć, iż mniej więcej w tym samym czasie w Gnieźnie pracowali przedstawiciele 39 specjalności²², w miastach sąsiedniej ziemi bełskiej — Bełzie, Busku i Tyszowcach — odpowiednio: 43, 39 i 35²³, zaś we Lwowie 133²⁴. Na tym samym mniej więcej poziomie, co w Opolu, utrzymywała się liczba zawodów w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej²⁵.

Gdy przypatrzymy się wykresowi obrazującemu krzywą liczby zapisów, to zwraca uwagę sytuacja z roku 1569. Rodzi się pytanie, jakie przyczyny złożyły się na tak znaczny, bo prawie dwukrotny wzrost zapisów w latach następnych? Otóż w roku tym Opole weszło w nowy etap rozwojowy swojej wytwórczości. Dnia 8 marca 1569 r. na sejmie w Lublinie Zygmunt August wydał przywilej zezwalający na zorganizowanie w miasteczku stowarzyszeń cechowych. Król uczynił to, jak stwierdza dokument, na prośbę kasztelana lubelskiego — Stanisława Słupeckiego. Niestety dokument ten dochował się do naszych czasów jedynie w kopii. Oryginał istniał jeszcze w drugiej połowie XIX w., gdy robił zeń odpis Hieronim Łopaciński²⁶. Z niewiadomych także powodów akt ten, chociaż podpisany przez kanclerza Walentego Dembińskiego, nie został wciągnięty do Metryki Koronnej.

Odpis Łopacińskiego należy traktować niezwykle ostrożnie, gdyż — jak sam pisze — pergamin „zachowany nie dość dobrze, gdyż jest wybrudzony i wyblakły”²⁷. O ile jednak do sposobów pracy Łopacińskiego jako kopisty, w wypadku innych dokumentów można mieć zastrzeżenia, tutaj należy stwierdzić, iż przywiązywał on dużą wagę do prawidłowego od-

²⁰ Niejednokrotnie historycy sztuki zwracali uwagę na stosunkowo późne wyodrębnienie się w wielu miastach zawodu cieśli od majstrów murarskich. Por. *Historia sztuki polskiej*. T. 2 — *Sztuka nowożytna*. Wyd. 2, pod red. T. Dobrowolskiego. Warszawa 1965, s. 157. Tym częściowo należy tłumaczyć brak w księgach miejskich Opola zapisów odnoszących się do murarzy przed rokiem 1582, kiedy to pojawia się pierwsza notatka. Sprawa inna, czy w tym czasie Opole posiadało budynki murowane?

²¹ A. Wyrobisz *Szkló w Polsce od XIV do XVIII w.* Wrocław 1968, s. 197.

²² *Dzieje Gniezna*. Pod red. J. Topolskiego. Warszawa 1965, s. 307.

²³ M. Horn *Rzemiosło miejskie woj. bełskiego w pierwszej połowie XVII w.* Wrocław 1966, s. 149, tab. XIII.

²⁴ J. P. Kiś *Promysławstwo Lwowa u period feudalizmu*. Lwów 1968, s. 55.

²⁵ M. Horn *Lokalizacja cechów i specjalności rzemieślniczych w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w latach 1550—1650*. „Przegląd Historyczny” 1970, R. 61, s. 421—423, tab. V, VI, VII.

²⁶ Wojewódzka i miejska biblioteka im. H. Łopacińskiego w Lublinie [dalej: Bibl. Łop.], Rkps 183. s 1—3.

²⁷ Tamże, s. 3.

czytania dyplomu. Odpis nosi ślady licznych poprawek, nanoszonych poprzez wpisywanie odczytanej treści w wolne, pozostawione wcześniej miejsca oraz nadpisywanie nowego brzmienia tekstu nad pomyłkami, które poprawił.

Treść dokumentu jest dość tradycyjna. Król zezwala na powstanie i swobodny rozwój w Opolu „*societates seu contuberniis alias cechow*”²⁸. Pod tym względem przywilej wykazuje wiele cech wspólnych ze znanymi zezwoleniami królewskimi na swobodny rozwój organizacji cechowych we Lwowie²⁹, Warszawie³⁰, Bieczu³¹ czy Tyszowcach³². Oczywiście zasadnicza różnica odnosi się do faktu, iż są to miasta królewskie. W trzech pierwszych głównym celem wystawienia dokumentu było zwolnienie cechów odnośnego miasta od iurysdykcji cechów krakowskich, które rościły sobie prawa do nadrzędnej roli nad wszystkimi stowarzyszeniami rzemieślniczymi w Polsce. Tutaj mówi się, że król pozwala zorganizować korporacje, dla których wzorem miały być cechy lubelskie³³. Częsty to wypadek, gdy organizacje rzemieślnicze w miastach małych organizowano na wzór stowarzyszeń w sąsiednim mieście dużym. W dokumencie dla Tyszowiec, wystawionym w kilka miesięcy po opolskim, mówi się, że cechy tamtejsze mają otrzymać taką organizację, jaką mają cechy w Bełzie, stolicy województwa³⁴.

Należy jeszcze zauważyć, iż zjawisko to miało także odwrotny kierunek. Cechy miast dużych zgłaszały pretensje do nadrzędnej roli nad organizacjami w okolicznych miasteczkach. Obok konfliktów Krakowa, znane są spory cechów: Warszawy z organizacjami innych miast mazowieckich³⁵ oraz Lwowa z cechami innych miast ruskich³⁶. W wypadku Lublina takich konfliktów brak. Wydaje się, iż nie zgłaszał on chyba pretensji do naczelnej roli nad rzemiosłem z terenu województwa lubelskiego. Sam miał nieco wcześniej wiele kłopotów z organizacjami krakowskimi, które ciągle wtrącały się do spraw wewnętrznych rzemiosła lubelskiego³⁷.

Dokument królewski z r. 1569 mówi wprawdzie o rzemieślnikach, którzy byli w tym czasie w Opolu, ale wiele przemawia za tym, iż przed tym rokiem nie mieli oni własnej organizacji cechowej. Świadczy o tym chociażby spór młynarza Adama Trzebieskiego z krawcem Andrzejem o źle wykonane ubranie. Toczył on się w roku 1561 przed sądem radzieckim³⁸. Brak tutaj najmniejszej choć wzmianki o cechmistrzach.

W świetle postanowień przywileju, od chwili jego wydania cieśle, stolarze, stelmachowie, kołodzieje, bednarze, tokarze i sitarze oraz inni

²⁸ Tamże, s. 1.

²⁹ AGAD, MK, 39, s. 481—483 (r. 1525).

³⁰ Por. *Przywileje królewskiego miasta stołecznego Starej Warszawy. 1376—1772*. Wyd. T. Wierzbowski. Warszawa 1913, s. 34—35 (r. 1527). Dokument ten jest dosłownym powtórzeniem przywileju dla cechów lwowskich.

³¹ *Materiały do historii miasta Biecza. 1361—1632*. Oprac. F. Bujak. Kraków 1914, s. 46—47 (r. 1523).

³² AGAD, MK, 107, s. 141—144 (r. 1569).

³³ Bibl. Łop., 183, s. 2.

³⁴ AGAD, MK, 107, s. 143.

³⁵ Por. S. Pazyra *Geneza i rozwój miast mazowieckich*. Warszawa 1959.

³⁶ Por. Kiś *op. cit.*, s. 90—93; Pisał o tym także Horn *Rzemiosło miejskie...*, s. 177—178.

³⁷ K. Myśliński *Lata walki o samorząd*. W: *Dzieje Lublina — próba syntezy*. T. 1, pod red. J. Mazurkiewicza. Lublin 1965, s. 71.

³⁸ WAPL, KmO, 8, s. 105.

rzemieślnicy obrabiający drewno mieli mieć jednego cechmistrza. Ten zaś miał moc sądenia i karania zbytków wszystkich oprócz występków przeciwko radzie i burmistrzowi, które zostały zastrzeżone dla sądów miejskich³⁹.

Podobny schemat organizacyjny miały posiadać także inne cechy. Kuśnierze i krawcy, jako pracujący igłą, mieli tworzyć drugi. Trzeci skupiał zawody obrabiające wełnę: sukienników, tkaczy i czapników. Do czwartego wchodził kowale, ślusarze i kotlarze oraz inni pracujący dużym młotkiem. Piąty mieli tworzyć garbarze i szewcy, a szósty — rymarze, siodlarze, paśnicy, miecznicy i miechownicy oraz inni pracujący małym młotkiem. Siódmy cech grupował przedstawicieli rzemiosł spożywczych: piekarzy, rzeźników i piwowarów oraz strycharzy i garncarzy.

Z powyższego wyliczenia wynika, iż cechy tworzone w Opolu miały być stowarzyszeniami zbiorowymi o dwójakiej strukturze. Jedne grupowały rzemieślników wytwarzających wyroby z tego samego surowca: skóry, drzewa, żelaza, wełny. Inne miały charakter zbiorczy — wchodził do nich przedstawiciele mniej licznych w mieście specjalności (dwa ostatnie cechy omówione powyżej). Podobny charakter miał cech krawców i kuśnierzy, których łączyła jednak wspólna wytwórczość odzieży.

Spostrzeżenia te porównane z liczbą zapisów w księgach miejskich, przypadającą na poszczególne specjalności, zdają się wskazywać, iż podział rzemieślników opolskich na poszczególne cechy nie był przypadkowy. Podział ten ilustruje tabelka 4. Z kolei w tabelce 5 przeprowadzono próbę identyfikacji mistrzów na podstawie zawodu podanego w zapisie. Oczywiście dane te są tylko orientacyjne.

Wyniki uzyskane poprzez analizę zapisów są w zasadzie zgodne z wynikami uzyskanymi poprzez analizę występowania majstrów. Pozwala to stwierdzić, iż zapisy są dostateczną podstawą do analizy interesujących nas zjawisk. Dlatego też w dalszym ciągu będziemy się zajmowali analizą zapisów.

Jak wynika z tabelki 4, najwięcej zapisów przypada na cech rzemiosł metalowych (43). Niewiele ustępował mu odzieżowy (39). Kolejne trzy cechy posiadały jednakową mniej więcej liczbę zapisek. Największe zyski, jeżeli chodzi o wzrost w okresie drugim zanotował cech rzemiosł drzewnych, bo aż o 50%. Cechy odzieżowy, sukienniczy i metalowy wykazały przyrost prawie dwukrotny, niewielki zaś wzrost zanotowały cechy spożywczy i szewski. Osobnego omówienia wymaga cech „pracujących małym młotkiem” — siodlarzy, rymarzy, mieczników i miechowników. Zachowało się dla niego zdecydowanie najmniej zapisek. Księgi odnotowały jedynie jednego miecznika i jednego rymarza w całym dziesięcioleciu. Znaczną liczbę zapisów przypadających na tych dwu majstrów należy tłumaczyć popytem na ich wyroby w mieście, przez co rosło ich bogactwo. Świadczy to także o braku konkurencji. Zachodzi jednak pytanie, dlaczego pomimo znacznego popytu na wyroby nie doszło do osiedlenia się w Opolu większej liczby przedstawicieli tych specjalności. Przyczyny mogły być wielorakie. Może miała wpływ na ten fakt mała odległość od stolicy województwa — Lublina. Pewien wpływ niewątpliwie musiało mieć rzemiosło wiejskie. W każdym bądź razie nie jest to właściwość tylko tego dwudziestolecia. W księgach miejskich z końca XVI i pierwszej

³⁹ Bibl. Łop., 183, s. 3.

Tabela 4

Nazwa cechu ^{a)}	Zawody wchodzące w jego skład ^{b)}	Zapisy w latach 1559—1568		Zapisy w latach 1569—1578		Razem	
		ilość	%	ilość	%	ilość	%
Rzemiosł drzewnych	cieśle, stolarze, kłodzieje, tokarze, bednarze	6	25,0	18	75,0	24	100,0
Odzieżowy	krawcy, kuśnierze	15	39,4	24	61,4	39	100,0
Sukienniczy	tkacze, płóciennicy	8	32,0	17	68,0	25	100,0
Szewski	szewcy	6	46,1	7	53,8	13	100,0
Rzemiosł metalowych	kowale, ślusarze, kottlarze	17	39,4	26	60,3	43	100,0
Pracujących małym młotkiem	miecznicy, rymarze	2	28,6	5	71,4	7	100,0
Rzemiosł spożywczych	piekarze, rzeźnicy, piwowarowie, słodownicy, garncarze	11	45,9	13	54,2	24	100,0

a) nazwy cechów pochodzą od autora; b) uwzględniono jedynie te zawody, które wlicza dokument z r. 1569 oraz występują w księgach badanego dwudziestolecia.

Tabela 5

Lp.	Nazwa cechu	Liczba majstrów w latach 1559—1568		Liczba majstrów w latach 1569—1578		Razem	
		ilość	%	ilość	%	ilość	%
1	Rzemiosł drzewnych	6	35,2	11	64,7	17	100,0
2	Odzieżowy	6	35,2	11	64,7	17	100,0
3	Sukienniczy	3	30,0	7	70,0	10	100,0
4	Szewski	4	36,3	7	63,7	11	100,0
5	Rzemiosł metalowych	6	31,0	13	69,0	19	100,0
6	Pracujących małym młotkiem	1	33,3	2	66,6	3	100,0
7	Rzemiosł spożywczych	8	42,1	11	57,8	10	100,0

połowy XVII w. odnaleziono jedynie trzech rymarzy i jednego miechownika, występujących w latach 1605—1644 ⁴⁰. Przedstawiciele pozostałych specjalności nie występują zupełnie. Dlatego należy postawić pod znakiem zapytania trwałość tego cechu, jeżeli nawet został on zorganizowany. W chwili, gdy sporządzano dokument, należy przypuszczać, że w Opolu nie było specjalistów odnośnych zawodów. Właściciel chciał najprawdopodobniej sprowadzić ich do miasta i zarezerwował im miejsce w strukturze rzemiosła. Znany to i powszechny wypadek w miastach

⁴⁰ WAPL, KmO, 1, s. 45, 282; 9: Księga wieczysta — *Inscriptiones* z lat 1607—1758. s. 67, 165.

prywatnych. Zabieg ten Słupeckiemu się nie udał z wyżej podanych powodów.

Obok ustanowienia struktury organizacyjnej opolskiego rzemiosła, dokument z r. 1569 zawiera także postanowienia równające cechy opolskie ze wszystkimi stowarzyszeniami rzemieślniczymi, jakie były dotychczas zorganizowane w Koronie i innych ziemiach podległych królowi⁴¹. Mają obowiązek wszystkie cechy przyjmować towarzyszy wyzwolonych w Opolu, na dalszą naukę do swoich majstrów oraz wykształconych tutaj mistrzów za swoich współbraci. Z kolei Opolanie będą musieli przyjmować bez żadnych ograniczeń do swoich stowarzyszeń wszystkich rzemieślników mających ochotę tutaj się osiedlić⁴². Passus ten był na rękę Słupeckiemu, gdyż w jego interesie leżało, aby miasteczku przybywało rzemieślników.

Król ułatwił także rzemieślnikom opolskim zbyt ich wyrobów. Otrzymali oni prawo wolnego przewożenia swoich wyrobów łądem i wodą, a zwłaszcza po rzece Wiśle oraz wolność wykładania ich bez jakiegokolwiek myta we wszystkich miastach i miasteczkach podległych królewskiej władzy⁴³. Mieli opłacać jedynie cło pograniczne.

Wątpliwe jest jednak, czy rzemieślnicy opolscy kiedykolwiek korzystali z tych uprawnień. Produkując głównie na zaspokojenie rynku lokalnego zapuszczali się najwyżej do pobliskich miasteczek: Bełżyc, Chodła, Kazimierza, Urzędowa i Wrzelowa. Także rzemieślnicy tych miast często odwiedzali Opole⁴⁴. Jedynym większym miastem, do którego Opolanie często jeździli, był w omawianym czasie Lublin. Znane są wypadki osiedlania się w Opolu mieszczan lubelskich oraz różnorodne interesy pomiędzy mieszkańcami obydwu miast⁴⁵.

W odniesieniu do spraw czysto organizacyjnych dokument jest dość ogólnikowy. Stwierdzono tam jedynie, że powstające korporacje opolskie mają używać takich praw, wolności i przywilejów, jakimi cieszą się cechy lubelskie⁴⁶. Niestety dotychczas niewiele wiemy o strukturze organizacyjnej rzemiosła lubelskiego w interesującym nas okresie. To, co jestem w stanie stwierdzić, ogranicza się do wniosku, że organizacje lubelskie w niewielkim tylko stopniu różniły się w swej strukturze od znanych z literatury cechów krakowskich czy lwowskich⁴⁷. Tak więc nie będzie błędem stwierdzenie, iż stowarzyszenia cechowe w Opolu były podobne do całego szeregu organizacji rzemieślniczych z całej Polski.

Tyle dokument z r. 1569. Teraz spróbujmy przyjrzeć się jak wygląda-

⁴¹ Bibl. Lop., 183, s. 2.

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Por. WAPL, KmO, 8, s. 46, 105, 139, 150, 157, 162, 169—170, 200, 202—3, 211.

⁴⁵ W roku 1545 przed sądem miejskim występuje Paweł krawiec, obywatel opolski, który pochodził z Lublina (WAPL, KmO, 8, s. 10—11). W tym też czasie przed sądem opolskim występują: Wojciech Moszewski, Adam Kupiec, Jan Suchypoleć, obywatele lubelscy. Tamże, s. 11, 13, 32. W Opolu osiedlali się także Żydzi lubelscy. W roku 1535 Stanisław Przybyło sprzedał dom i ogród Józefowi i Borsukowi, Żydom z Lublina. Tamże, 7, s. 32.

⁴⁶ „*Et omnibus iuribus, praerogativis, immunitatibus ac etiam fraternitatibus secundum morem et consuetudinem ac iura et privilegia Civitatis nostrae Lublinensis gaudeant utantur...*” — Bibl. Lop., 183, s. 3.

⁴⁷ Różnice dotyczyły głównie zwyczajów i ceremoniału cechowego. Por. moja recenzję z pracy K i s i a *Promyślowist Lwowa...*, „Przegląd Historyczny” 1970, R. 61, s. 137—141.

ła praktyka, czyli wprowadzenie w czyn postanowień powyższego aktu. Niestety wiadomości, jakimi dysponujemy, są bardzo skąpe.

9 listopada 1571 r. przed sądem ławniczym w Opolu Maciej rymarz skarżył braci swojego cechu, którzy „[...]” zarzucali mu niepoczciwość [...]”⁴⁸. Drugi fakt pochodzi już z XVII w. Transumpt statutu cechu szewskiego dokonany przez Władysława IV w roku 1633 zawiera wzmiankę, iż dokument ten wystawiony został przez biskupa krakowskiego, Filipa Padniewskiego, na prośbę „niektórych wiernych rzemiosła szewskiego w miasteczku Opolu [...]”⁴⁹. Dokument Padniewskiego nie jest niestety datowany. Biskupem krakowskim był on w latach 1560—1572⁵⁰. W tym też czasie został wystawiony statut dla szewców opolskich. Wobec tego, iż statut zawiera wzmiankę o cechu szewskim, o którym nie mogło być mowy przed 8 III 1569⁵¹, należy przyjąć jako *terminus post quem* datę wystawienia dokumentu, zaś *terminus ante quem* — datę śmierci Padniewskiego, który zmarł 12 V 1572 r.⁵² Sprawcą tego aktu był najprawdopodobniej nowo zorganizowany cech szewski. Wynikałoby stąd, iż szewcy-katolicy zabiegali u biskupa krakowskiego o potwierdzenie ich organizacji i obrzędów cechowych. Wystąpili oni zapewne za zgodą Słupeckiego, któremu przecież zależało, aby miasteczku zapewnić szeroki dopływ wykwalifikowanych rzemieślników.

Inny problem związany jest ze stroną organizacyjną tego bractwa, gdyż statut dla szewców ma charakter statutu bractwa religijnego. Wiadomo, iż bractwa religijne, a więc i cechowe, związane były ściśle z organizacją parafialną. W Opolu zaś w tym czasie kościół parafialny należał do kalwinów⁵³. Należy przyjąć, iż mimo pozostawiania świątyni parafialnej w rękę współwyznawców właściciela, parafia katolicka funkcjonowała nadal, mając oparcie w innym miejscu kultu⁵⁴.

Przytoczone powyżej fakty wskazują, iż organizacje cechowe w Opolu powstały rychło po wydaniu dokumentu Zygmunta Augusta. Jeżeli do roku 1572 mamy wiadomości o dwu cechach, należy przyjąć, iż pozostałe powstały równocześnie, lub nieco później.

Dalsze informacje, jakimi dysponujemy, pochodzą dopiero z drugiej połowy XVII w. Z tego czasu zachowały się systematyczne zapisy elekcji cechmistrzów, dokonywane równocześnie z wyborami władz miejskich⁵⁵. Zapisy dotyczą pięciu cechów: krawieckiego, szewskiego, kowalskiego, piekarskiego i sukienniczego⁵⁶. Organizacje te miały charakter zbiorczy, chociaż w źródle występują najczęściej jako stowarzyszenia jednozawodowe. Sprawy charakteru organizacji cechowych od tej strony omówił

⁴⁸ WAPL, KmO, 8, s. 212—213.

⁴⁹ Bibl. Łop., 183, s. 10—11.

⁵⁰ Por. L. Łętowski *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. Kraków 1852, t. 2, s. 129—136.

⁵¹ Bibl. Łop., 183, s. 11.

⁵² Łętowski *op. cit.*, s. 131.

⁵³ Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Wizytacja diecezji krakowskiej z r. 1565 biskupa F. Padniewskiego. s. 281. Kościół parafialny w Opolu występuje w spisie świątyń tzw. sprofanowanych.

⁵⁴ Być może w kościele szpitalnym, który znajdował się poza murami miasta. Por. Archiwum Parafialne w Opolu. Akta luźne (nie sygnowane), k. 22 (wiadomość z r. 1637).

⁵⁵ Por. WAPL, KmO, 1, s. 294 (r. 1657); s. 459 (r. 1676); 2, s. 157 (r. 1677) i inne.

⁵⁶ Tamże.

dostatecznie M. Horn⁵⁷. Wypada więc odesłać do jego wywodów na ten temat. Uwagi te w całej rozciągłości potwierdza materiał opolski.

Cechy miały, podobnie jak sto lat wcześniej, charakter zbiorczy, jednak występujące w miasteczku zawody były pogrupowane w sposób nieco odmienny (por. tabelkę nr 6). Gdy porównamy tabelkę 6 z 4 to okaże się, że już w latach wystawienia przywileju dla cechów opolskich można było przewidzieć niektóre kierunki zmian, jakie prezentuje tabela 6. Znikoma liczba zapisów przypadających na cech „robiących małym młotkiem” wskazywała, że organizacja ta, jeżeli nawet została powołana do życia, szybko musiała ulec likwidacji, a jej członkowie weszli do cechów pokrewnych. Tak też się istotnie stało.

Drugi interesujący moment tego porównania, to połączenie dwu cechów grupujących rzemiosła produkcyjne: kowalskie, ślusarskie, kołodziejskie, stolarskie itp. w jedną organizację. Do cechu tego weszli także garncarze i strycharze, którzy nie mieli nic wspólnego z organizacją rzemiosł spożywczych, tutaj zaś mieli pokrewne zawody stolarski i cieśli. Tak zorganizowany cech był najsilniejszą organizacją w mieście i w XVII w. jego członkowie odgrywali dużą rolę we władzach miejskich, pełniąc funkcje rajców i ławników.

Tabela 6

Lp.	Nazwa cechu	Zawody w nim zgrupowane ^{a)}
1	Szewski	szewcy, garbarze, rymarze
2	Krawiecki	krawcy, kuśnierze
3	Kowalski	kowale, kołodzieje, stelmachowie, cieśle, stolarze, bednarze, ślusarze, garncarze, strycharze
4	Sukienniczy	sukiennicy, czapnicy
5	Piekarski	piekarze, rzeźnicy, piwowarowie, gorzelnicy, słodownicy

^{a)} Wymieniono jedynie te zawody, co do których zachowały się wzmianki, iż wchodziły w skład danego cechu.

Jak z tego wynika, struktura organizacyjna ustanowiona przywilejem Zygmunta Augusta nie wytrzymała próby życia i uległa zmianie. Zmiany te, jak się wydaje, wyszły na korzyść rzemiosłu opolskiemu. Inna sprawa, że odzwierciedlają one w sposób dobitny tendencje rozwojowe ogarniające całą wytwórczość w Polsce pod koniec XVI i w XVII w., kiedy to mówimy o pewnej stagnacji, a nawet regresie. Jest to sprawa szersza. Nie tutaj więc miejsce na jej omówienie. Należy stwierdzić tylko, iż regres ten, powodujący zahamowanie postępu technicznego, związany był ze strukturą folwarku pańszczyźnianego, powszechnego już w tym czasie w Lubelskiem. Ta z kolei wtłoczyła rzemiosło opolskie w ścisłe ramy własnych potrzeb. Stąd rozwój w wieku XVII tych zawodów, które produkowały na potrzeby włości opolskiej Słupeckich.

⁵⁷ Horn *Lokalizacja cechów...*, s. 406.

U w a g i k o ń c o w e

W artykule niniejszym omówiono okres przełomowy w dziejach rzemiosła opolskiego. Scharakteryzowano główne przyczyny gwałtownego rozwoju, jaki w latach sześćdziesiątych XVI w. ogarnął opolską wytwórczość. Obok ogólnej tendencji rozwojowej, obejmującej całą wytwórczość ówczesnej Polski, trzeba tutaj podnieść działalność właściciela — kasztelana lubelskiego Stanisława Słupeckiego. Był on typowym przedstawicielem warstwy posiadającej czasów odrodzenia. Podobnie jak wielu mu współczesnych, włożył dużo energii i nakładów finansowych, aby miasteczko stało się poważnym ośrodkiem wytwórczości i handlu.

Działalność jego na tym polu możemy podzielić na trzy etapy. W pierwszym — kasztelan lubelski doprowadził do znacznego rozwoju przetrzestnego miasteczka. Powstało wtedy tzw. „nowe miasto”. Struktura zawodowa mieszkańców tej części Opolą była podobna do ludności zamieszkującej „nowe miasta” wielkopolskie; byli to rzemieślnicy, których właściciel osadzał na „nowym mieście”. Od roku 1565, jak ilustruje wykres, rośnie liczba zapisów w księgach miejskich, dotyczących rzemieślników. Należy przyjąć, iż szło to w parze ze zwiększeniem się liczby tychże przedstawicieli rzemiosła. Zjawisko to ilustruje tabelka 5.

Rokiem przełomowym był rok 1569. Wtedy to Słupecki postarał się o przywilej na organizację cechów w Opolu. Był to już drugi etap jego poczynań. Uzyskując zezwolenie królewskie, zapewnił opolskiej wytwórczości swobodny rozwój i niezależność prawną.

Rozpoczął się teraz etap trzeci. Rzemiosło opolskie dzięki przywilejowi Zygmunta Augusta i staraniom właściciela rozwijało się nadal, czego dowodem było pojawienie się nowych specjalności, a także wzrost liczby zapisów w latach 1570—1571. Wskaźnik wzrostu tychże w dziesięcioleciu 1569—1578 w porównaniu z poprzednim wynosi 1,8. Wzrost ten był i teraz bez wątpienia wynikiem zwiększenia się liczby rzemieślników w miasteczku, a także ich bogacenia się.

Jak powiedziano wyżej, rzemiosło opolskie nastawione było głównie na potrzeby miasta i rynku lokalnego. Wskazuje na to przede wszystkim rozwój takich zawodów, jak krawiectwo, kowalstwo, tkactwo. Rozwój tych właśnie zawodów leżał w interesie Słupeckiego, który w latach 1550—1570 stworzył kompleks dóbr. Opole miało pełnić rolę centrum wytwórczości i zaopatrzenia dla sąsiednich terenów wiejskich.

Pod tym względem siedziba S. Słupeckiego stanowiła jeszcze jeden przykład na potwierdzenie tezy wysuniętej przed kilku laty przez A. Wyczańskiego. Twierdził on, iż w drugiej połowie XVI w. punkt ciężkości przesunął się z miast królewskich na miasta prywatne, które pełniły funkcje ośrodków produkcji i wymiany dużych majątków ziemskich⁵⁸. Typowym przykładem tego zjawiska był Zamość. Nie brak ich także na innych terenach Rzeczypospolitej, od Wielkopolski po Ukrainę.

⁵⁸ A. Wyczański *Polska rzeczą pospolitą szlachecką*. Warszawa 1965, s. 212—213.

ВОЗНИКНОВЕНИЕ ЦЕХОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В ЛЮБЛИНСКОМ ОПОЛЕ

Резюме

В статье рассматривается возникновение цеховой организации ремесленников в Ополе (небольшой городок в давнем Люблинском воеводстве) на фоне общего хозяйственного развития города. История ремесел в этом городе после надания Ополью городских прав, осуществленного на основе немецкого права (1450 г.), неизвестна. Первые информации, дошедшие до нас, относятся к 1510 году; сохранившиеся городские книги датируются именно этой датой. Переломным периодом в истории ремесел. Ополья являются 60-ые годы XVI века. Именно в это время наблюдается оживленное хозяйственное развитие города. Большая заслуга в этом принадлежит тогдашнему владельцу города, люблинскому кастеляну Станиславу Слупецкому. Благодаря его усилиям был расширен так называемый „новый город“, в котором поселились ремесленники. Такое пространственное расширение города является третьим случаем (после Великой Польши и Червоной Руси). В 1569 году Слупецкий добился для своих мещан, занимающихся ремеслами, у короля Зигмунда Августа привилегий, по которым им разрешалось создавать цеховые организации. Эти привилегии обеспечивали свободное развитие и правную независимость ремесленного производства Ополья. Ремесленные цехи Ополья таким образом получили те же права, что и все остальные ремесленные организации Речи Посполитой.

Начиная с 1569 года растет как число ремесленников в городе, так и число профессий (в 1510—1568 гг. в городских книгах зарегистрировано 18 профессий, в 1569—1600 — уже 30). Коэффициент роста записей в городских книгах о ремесленниках, которые были основным источником затруднения, за десятилетие 1569—1578 гг. по сравнению с предыдущим десятилетием (1559—1568) составлял 1,8.

Ремесленники Ополья в основном обеспечивали потребности города и местного рынка. Об этом прежде всего свидетельствует развитие таких профессий как ткачество, портновское и кузнечное ремесла. Развитие этих ремесел свидетельствует также о том, что Ополье стало центром обмена в поместьях С. Слупецкого, которые находились недалеко от Ополья. В этом отношении резиденция Слупецкого была типичным примером частного города, что было характерно для Речи Посполитой XVI и XVII веков.

DÉBUTS DE L'ORGANISATION DE CORPORATION À OPOLE LUBELSKIE

Résumé

L'article présente la formation de l'organisation de corporation des artisans à Opole, petit village dans l'ancienne voïvodie de Lublin, à base

du développement économique général de la ville. L'histoire de l'artisanat à Opole dans la période après la location sur la loi allemande (1450) n'est pas connue. Les premières informations datent de 1510, vu le fait que les livres municipaux se sont maintenus depuis cette année. La période décisive pour l'histoire de l'artisanat dans ce village est celle des années 60 du XVI-e s., époque de son développement économique général, dû principalement à son propriétaire, Stanislas Ślupecki, châtelain de Lublin, grâce à l'initiative duquel on avait agrandi la „nouvelle ville” où on établissait les artisans. Après la Grande-Pologne et la Russie Rouge, c'est le troisième cas du développement spatial des villes, réalisé de cette façon. En 1569 Ślupecki a obtenu du roi Sigismond Auguste le privilège permettant aux habitants d'Opole de former des organisations de corporation. Ce privilège garantissait à la productivité de ce village le libre développement et l'indépendance juridique. Ainsi donc ces corporations sont devenues égales à toutes les autres organisations artisanales de la République de cette époque.

De 1569 le nombre des artisans dans le village et des spécialités professionnelles exercées augmente (entre 1510 et 1568 les livres municipaux enregistrent 18 métiers, entre 1569 et 1600 il y en a déjà 30). L'indice d'augmentation des registres dans les livres municipaux, relatifs aux artisans, étant une base principale de source de travail, égale 1,8 dans la période de 1569 à 1578 en comparaison avec la période précédente (1559—1568).

L'artisanat d'Opole devait satisfaire surtout les besoins du village et du marché local. Cela est confirmé avant tout par le développement des professions telles que le tailleur, le forgeron et le tisserand. Le développement de ces métiers démontre que ce village est devenu le centre d'échange des biens de Ślupecki, localisés dans les environs. À cet égard la propriété de S. Ślupecki était un exemple typique d'une ville privée aux XVI-e et XVIII-e s. sur le territoire de la République nobiliaire.